

КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

Валерій Орлов,

*доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*

Реферат

У статті висвітлюється один з аспектів системної психолого-педагогічної проблеми, що стосується формування кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців у процесі підготовки в сучасній професійній школі. Розглядаються численні варіанти позицій щодо тлумачення суті кар'єри, характеризуються зумовлені історико-суспільними чинниками інтерпретації соціально-економічного значення й важливості феномену кар'єри в підвищенні рівня якості професійної освіти, активізації пізнавальної діяльності, мотивації майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення, а відтак – зорієнтованості учнів сучасної професійної школи на успіх у реалізації професійної кар'єри. Висловлюється позиція, що подолання кризи на рівні суспільної свідомості – це набагато складніший і важливіший процес, аніж модернізація промислового виробництва. У зв'язку з цим, науковцям та освітянам необхідно зосереджувати особливу увагу на важливості розвитку підприємницької й кар'єрної компетентності, формуванні кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців у царині матеріального виробництва й духовного збагачення вагомих світоглядно-ціннісних орієнтирів пересічних громадян і суспільства загалом. Доводиться, що соціально-економічні чинники сучасного етапу цивілізаційного становлення незалежної Української держави мотивують громадян до вираження активної творчої позиції, вияву підприємницьких якостей, тобто максимального зосередження зусиль на здійсненні істотного внеску в соціально-економічний поступ. Зроблено висновок, що, з психолого-педагогічної точки зору, кращою є індивідуальна кар'єра, здійснювана на основі самопізнання, самовдосконалення і самоврядування. Характеризуються різні напрями кар'єрних орієнтацій фахівців. Водночас, обґрунтовується доцільність використання восьми основних орієнтацій, котрі американський психолог Едгар Шейн (Edgar Schein) назвав «кар'єрними якорями». З-поміж кар'єрних орієнтацій, що наявні в учнів сучасної професійної школи, вирізняються такі: «стабільність», «менеджмент», «інтеграція стилів життя».

Ключові слова: кар'єра, кар'єрні орієнтації, професійна освіта, матеріальні і духовні цінності

Постановка проблеми. В епоху становлення інформаційної культури, соціальної мобільності й поліваріантності векторів саморозвитку актуалізуються проблеми усвідомленого кар'єрного вибору, відповідно до індивідуально-особистісних пріоритетів ціннісно-світоглядної позиції, що окреслюють сенс буття людини та забезпечують рівновагу її самореалізації в оточуючому мінливому світі. У зв'язку з цим, у сучасних соціокультурних умовах загострюється необхідність формування в майбутніх фахівців кар'єрних орієнтацій і проектування кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково значущі ідеї процесу формування та розвитку кар'єрних орієнтацій обґрунтовано в публікаціях С. Алексеевої, В. Байдуліна, В. Біскупа, Н. Величко, Д. Закатного, Л. Злочевської, Л. Карамушки, Л. Кузьмінської, О. Кучерявого, В. Овсянникової, А. Поплавської, а

також зарубіжних авторів – С. Кові, Є. Могільовкіна, Д. Супера, Е. Шейна, Л. Якокка. Дослідники аргументують процеси становлення кар'єрних орієнтацій та розвитку кар'єрної компетентності як складну динамічну систему кількісних і якісних змін, що відбуваються у свідомості учнів професійної школи і пов'язані з їхнім віком та збагаченням життєвого досвіду відповідно до соціальних обставин та індивідуальних особливостей психіки.

Мета статті полягає в акцентуації уваги суб'єктів професійної освіти на теоретичному та практичному значенні процесу формування кар'єрних орієнтацій у системі сучасної професійної школи, а також – представленні результатів наукових досліджень з означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кар'єрні орієнтації позиціонуємо як індивідуальне поєднання й послідовність реалізації професійних задумів, що пов'язані з навчанням, набуттям досвіду роботи та його вдосконаленням упродовж усього життя. У плануванні професійного майбутнього, прогнозуванні конкретних подій, встановленні цільових орієнтирів майбутні фахівці керуються, передусім, індивідуально-особистісною ієрархією кар'єрних орієнтацій, що відображена на рівні свідомості особи. Зауважимо, що соціально-економічна й політична нестабільність українського суспільства зумовлена зростанням безробіття та зниженням рівня життя населення. При цьому науковці серед причин економічної кризи вирізняють особливу складність ситуації вітчизняного ринку праці, нарікають на технологічну застарілість виробництва, переважання традиційних моделей, методів і технологій економічного розвитку держави [1]. Успішне розв'язання кризових явищ можливе при умові, якщо в суспільстві сформується ціннісні пріоритети, узгоджені з новітніми європейськими стандартами.

Ми усвідомлюємо, що подолання кризи на рівні суспільної свідомості – це набагато складніший і важливіший процес, ніж модернізація промислового виробництва. У зв'язку з цим, особливу увагу зосереджуємо на важливості розвитку підприємницької і кар'єрної компетентності, формуванні кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців у царині матеріального виробництва й духовного збагачення вагомих світоглядно-ціннісних орієнтирів пересічних громадян і суспільства загалом. Соціально-економічні чинники сучасного етапу цивілізаційного становлення незалежної Української держави мотивують громадян до вираження активної творчої позиції, вияву підприємницьких якостей, тобто максимального зосередження зусиль на здійсненні істотного внеску в соціально-економічний поступ, зокрема, створення місць працевлаштування населення, досягнення успіху у професійній діяльності, забезпеченні сприятливих умов для кар'єрного зростання й успішної підприємницької діяльності на засадах економічної свободи. Очевидно, що модернізація економіки не відбудеться, якщо не налаштувати свідомість громадян на активну участь у соціально-економічному й духовному зростанні суспільства. Успіхи цивілізаційного поступу держави залежать від характеристик кар'єрних орієнтацій молоді. Тому у процесі формування професійних і кар'єрних орієнтацій провідне місце повинна займати система професійної освіти України.

Однак, активізації роботи з формування уявлень про майбутню кар'єру й кар'єрні орієнтації перешкоджає успадковане з радянського минулого негативне ставлення до поняття «кар'єра» й «кар'єризм». Негативний змістовий підтекст (акцент) поняття «кар'єра» підтверджується визначеннями понять «кар'єризм» і «кар'єрист» у довідникових джерелах. Наприклад, кар'єристом називали людину, яка ставить турботу про свою кар'єру й особисті успіхи вище інтересів справи, прагне домогтися особистого успіху й просування в будь-якій сфері діяльності; а «кар'єризм» тлумачився як прагнення зробити кар'єру, або як «внутрішня властивість кар'єриста, що рухає його вчинками, гонитва за кар'єрою, особистими успіхами, як негативне суспільне явище» [2; 3].

У зарубіжних країнах вивчення феномена кар'єри розпочалося у 20-ті роки минулого століття, а в 70-і – феномен кар'єри набув масового обговорення, про що свідчать численні публікації в зарубіжних виданнях (*Journal of Vocational Behavior*, *Journal of Career Development*, *Journal of Management Development Quarterly*), а також відкриття відділень кар'єри в Академії Управління США та Американському товаристві тренування й розвитку. У вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях донедавна замість поняття «кар'єра» вживали «професійний життєвий шлях», «професійна самореалізація», «професійна діяльність». Натепер поняття «кар'єра» характеризується унікальним лексико-змістовим наповненням. Поступово формується суспільна позиція, що фахівець, який «робить кар'єру», це – особистість, зорієнтована на реалізацію власного професійного потенціалу й життєвого досвіду. Кар'єра стає одним з показників життєвого і професійного успіху, свідченням досягнення бажаного статусу і відповідного рівня та якості життя, самореалізації. Вибір кар'єри й кар'єрні орієнтації проявляються у неоднозначному баченні різними людьми певних матеріальних і духовних цінностей, а світоглядна позиція зумовлюється культурними й соціально-економічними традиціями суспільства.

В Україні сьогодні, як і за радянських часів, надається пріоритет системі професійної орієнтації, й на урядовому рівні ухвалено «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» [4]. Водночас, заперечувалися будь-які спроби розвивати кар'єрну орієнтацію, що підтверджується положеннями «Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки». У тексті документа не передбачається розвиток кар'єрних орієнтацій і кар'єрної компетентності [5], що, на нашу думку, зумовлює: стримування розвитку системи кадрового забезпечення в державі; відсутність ефективної системи моніторингу потреб суспільства й держави у фахівцях з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки; недосконалість механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців, а також збалансованої системи управління професійною орієнтацією молоді, об'єктивних принципів її відбору й навчання; повільні темпи впровадження сучасних технологій професійного розвитку; недостатнє застосування результатів наукових досліджень у формуванні та реалізації державної кадрової політики.

Соціально-економічні перетворення спонукають до перегляду та переосмислення фахівцями самоцінності, рівня набутих компетентностей, визначення стратегій кар'єрного розвитку. Сучасний прогрес суспільства,

виробництва, економіки України означає необхідність оволодіння «засобами інтелектуального виробництва», незалежно від обраної професії. У системі професійної освіти поступово утверджується нова освітня парадигма, трансформована з економічно розвинених країн світу, де формою власності, джерелом прибутку є «спрямований інтелект, тобто здатність набувати і застосовувати знання» [6]. Однак, реалії педагогічної практики засвідчують фрагментарність реалізації парадигмальних ідей у системі професійної освіти. Відтак, важливими категоріями для формування професійних і кар'єрних орієнтацій кожної людини, що не згадуються в Державному стандарті професійної підготовки майбутніх фахівців, є обдарованість, захопленість і моральна відповідальність. Кар'єрні орієнтації позиціонуємо як стійкі утворення, що визначають професійний шлях людини, зумовлюються ціннісними орієнтирами та відповідними світоглядними пріоритетами у визначенні й моделюванні професійної траєкторії. Функцію кар'єрних орієнтацій пояснюємо розумінням їх суті як внутрішнього джерела кар'єрних цілей людини, що мають понадчасову особистісну й професійну значущість.

Серед типових психологічних проблем формування кар'єрних орієнтацій, професійного становлення сучасної особистості загалом виокремлюємо неузгодженість ідеального й реального образу обраної професії, несприйняття ціннісних орієнтацій щодо успіху в професійній діяльності в умовах ринкового середовища, неузгодженість реальної та ідеальної мотивації щодо професійної самоактуалізації особистості в сучасних умовах праці, неадекватність самооцінки власних здатностей та можливостей [7]. Вважаємо, що причиною такої неузгодженості є розбіжності між процесами професійної й кар'єрної орієнтації, які, за принципом наступності, повинні були б взаємодоповнювати одна одну.

Сучасні працедавці запозичують зарубіжні підходи кар'єрного планування, пред'являючи вимоги до професійних і особистісних якостей співробітників на кожному ступені кар'єрного росту. Тому в царині професійної педагогіки важливо врахувати вимоги часу і спрямовувати діяльність педагогів на формування в учнів ПТНЗ кар'єрних орієнтацій, котрі сприятимуть оптимальному плануванню кар'єри, раціональному визначенню досяжних цілей та дадуть можливість об'єктивно оцінити рівні своїх можливостей, набутих компетентностей, розробити ефективні шляхи їх вдосконалення, проаналізувати визначені цінності свого професійного та управлінського досвіду.

Результати тривалих психолого-педагогічних спостережень свідчать про те, що формування кар'єрних орієнтацій починається з дитинства, коли батьки, полюбляючи розпитувати в дитини про майбутню професію, спонукають її до міркувань. Відповіді на такі запитання дитина ще глибоко не усвідомлює. Це, швидше всього, емоційні прояви, випадкові враження. Однак, вони можуть залишити певний відбиток у свідомості й перетворитися на стійкі уявлення про майбутню професію. З часом уявлення про власне успішне професійне майбутнє, що виникають у дітей та підлітків, стихійно набувають більш реальних рис, але аналіз таких уявлень і проявів кар'єрних орієнтацій засвідчує їх недостатню усвідомленість.

Розвиток кар'єрних орієнтацій – це складна динамічна система кількісних і якісних змін, які в той чи інший спосіб відбуваються у свідомості учнів професійної школи. Ці зміни пов'язані з віком дітей, життєвим досвідом, соціальними умовами та індивідуальними особливостями психіки. Формування уявлень про професійний успіх і розвиток кар'єрних орієнтацій учнів ПТНЗ, коледжів і технікумів, студентів ВНЗ – справа не нова. Адже абітурієнтам, які вступають у професійний навчальний заклад, обов'язково розповідають про переваги конкретної професії. На кожному занятті викладачі, мотивуючи пізнавальну діяльність майбутнього фахівця, звертають увагу на прогностичність і перспективність набутих знань і вмінь, їх значущість у професійному успіху. Таким чином, формуються уявлення про можливе професійне майбутнє. Однак, щоб цей процес набув послідовної стабільності і трансформувався в динамічну систему розвитку кар'єрних орієнтацій, педагогам важливо опанувати педагогічні технології їх формування й розвиток.

Кращою кар'єрою, з психолого-педагогічної точки зору, є індивідуальна кар'єра, здійснювана на основі самопізнання, самовдосконалення й самоврядування. Серед різних напрямів кар'єрних орієнтацій фахівців виділяють вісім найважливіших, які американський психолог швейцарського походження Едгар Шейн (Edgar Schein) назвав «кар'єрними якорями». Коротко схарактеризуємо їх. Насамперед, йдеться про професійну компетентність, тобто про орієнтованість людей на професійне самовдосконалення. Ця установка пов'язана з наявністю здібностей і можливостей самореалізуватися в певній галузі професійної діяльності. Люди з такою орієнтацією прагнуть бути майстрами своєї справи, вони бувають особливо щасливі, коли досягають успіху в професійній сфері, але швидко втрачають інтерес до тієї роботи, яка не дає змоги розвивати свої здібності. Серед наших учнів обов'язково зустрічаємо тих, хто має певні задатки лідера і прагне керувати іншими людьми. Таку орієнтацію Е. Шейн означив як «менеджмент». При цьому першорядне значення має орієнтація особистості на інтеграцію зусиль інших людей, готовність відповідати за кінцевий результат. Розвиток цієї кар'єрної орієнтації майбутнього кваліфікованого робітника пов'язаний з віком і досвідом роботи. У нього можна розвинути аналітичні навички, його успіху сприятимуть навички міжособистісного та групового спілкування, емоційної врівноваженості. Люди, зорієнтовані на лідерство («менеджмент»), вважають, що вони не досягли мети своєї кар'єри, допоки не займуть посаду, на якій отримають можливість керувати діяльністю інших людей, а тим самим сприяти розвитку виробництва.

Характерною особливістю значної частини майбутніх фахівців є їхня зорієнтованість на автономію (незалежність), намагання звільнитися від організаційних правил, приписів і обмежень. У них яскраво виражена потреба все робити по-своєму, самим вирішувати, коли, над чим і скільки працювати. Учні з високим рівнем виявлення такої орієнтації заради збереження своєї незалежності можуть відмовитися виконувати правила й розпорядження наставника. У майбутньому їм краще працювати в сфері, яка забезпечуватиме достатній ступінь свободи та не обмежуватиме їхню автономію.

Ми маємо також вирізняти учнів, для яких важливою є стабільність. Ця кар'єрна орієнтація зумовлена потребою в безпеці і стабільності (А. Маслоу), прагненні зробити майбутні життєві події передбачуваними. Насамперед, це стосується стабільності місця роботи, тобто довготривалої діяльності в надійній організації з позитивною репутацією, де піклуються про персонал. Фахівці з такою орієнтацією прагнуть перекласти відповідальність за розвиток своєї кар'єри на роботодавця. Другою характерною ознакою орієнтованості на стабільність, є бажання не змінювати місце проживання. У майбутньому такі фахівці, віддаючи перевагу стабільності роботи й життя, здатні відмовитися від перспективних посад, якщо вони загрожуватимуть ризиком чи навіть тимчасовими незручностями.

«Робота з людьми», «служіння людству», «допомога людям», «бажання зробити світ кращим» – є ціннісними орієнтаціями людей, для яких кар'єра – це служіння людям. Люди з такою кар'єрною орієнтацією найчастіше обирають професію і працюють у сфері обслуговування, охорони навколишнього середовища, перевірки якості продукції й товарів, захисту прав споживачів тощо. Для них характерна потреба у визнанні, повазі до себе за своє служіння на благо людей. Служіння на благо інших, мотивоване бажанням стверджувати свої світоглядні переконання. Розвиток такої орієнтації має конкретизуватися у наданні послуг та результатах праці, передбачених професійною підготовкою майбутнього фахівця.

Життя висуває перед людиною різні виклики. Едгар Шейн трактує поняття «виклики» й реакцію людини на них як один з різновидів кар'єрної орієнтації. Основні цінності такої кар'єрної орієнтації людини це – прагнення до перемоги над іншими, подолання перешкод, здатність до вирішення складних завдань, що вимагають від людини мобілізації усіх сил і можливостей, тобто конкурентоздатності. Процеси боротьби і перемога для такої людини важливіші за конкретну сферу діяльності або кваліфікацію. Наприклад, учень ПТНЗ чи студент коледжу з подібною орієнтацією можуть розглядати суперечки з однокурсниками й викладачами як гру, яку треба виграти. Новизна, різноманітність і виклики мають для них цінність. Все, що відбувається занадто просто, їм нецікаве.

Життєво важливою є кар'єрна орієнтація, означена як «інтеграція стилів життя». Її ознакою є відсутність у житті людини домінування якоїсь однієї сфери діяльності (навчання, сім'я або кар'єра). Така особа прагне до балансування різних аспектів саморозвитку й самореалізації. У розвитку кар'єрних орієнтацій учнів з такою орієнтацією потрібно знаходити позитивні моменти у поведінці і вчинках, разом із тим, мотивувати потребу в співпраці з іншими людьми, стимулювати здатність переорієнтуватися, враховуючи власні інтереси та інтереси суспільства.

За останні десятиліття значно зросла кількість людей, орієнтованих на підприємництво. Люди з такою кар'єрною орієнтацією прагнуть створювати нове й долати перешкоди, готові до ризику, зорієнтовані на створення власної справи й фінансовий успіх, прагнуть працювати так, щоб виконувана робота дійсно стала справою життя, в якому існуватимуть всебічні можливості для самореалізації. Люди з кар'єрною орієнтацією на підприємництво будуть продовжувати свою справу, навіть якщо усвідомлюють реальність серйозних ризиків.

Традиційно уявлення про кар'єру випускників професійної школи в Україні зорієнтовані на умови вітчизняної системи виробничих відносин, де головним стимулом залучення робітників до активної участі в реформуванні виробництва, підвищення продуктивності праці є матеріальне стимулювання. Таке уявлення про майбутні перспективи переважає у більшості випускників професійної школи. Найкращим місцем працевлаштування вважається таке, де висока зарплатня.

Учені розвинених країн Європейського Союзу і США аргументовано довели, що в цивілізованому світі мотивує людей до праці не стільки матеріальна винагорода, скільки внесок, який, на їхню думку, вони можуть зробити задля розвитку справи. Відомий у світі в галузі лідерства письменник, педагог і консультант С. Кові стверджує, що заробітна плата – це очікування, а не стимул для творчої самореалізації. Доведено, що зарплатня є очікуваною, і працівник лише розраховує на її розмір, відповідний витратам індивідуально-особистісних ресурсів. Водночас, учені зауважують, що людина, яка отримує високу зарплатню, може ненавидіти кожну хвилину перебування на роботі. «Часом такі люди звільняються і переходять в інше місце, де зарплата менша, а мотивація вища ... Багато з них безкоштовно працювали б вечорами й у вихідні, докладаючи до цього навіть більше зусиль, ніж в основний робочий час, знаючи, що їхня робота буде належним чином поцінована суспільством» [8]. Людина, яка працює, керуючись лише матеріальним інтересами, не може стабільно створювати якісну продукцію, оскільки зорієнтована не на якість, а на заробіток, тобто її мета не співпадає (не узгоджується) з потребами суспільства. Отже, суспільство також не зможе підтримати такого фахівця в його кар'єрних сподіваннях.

Прагнення зробити кар'єру є одним зі значущих бажань учнів ПТНЗ, студентів коледжів і технікумів, у яких уже під час навчання сформувався прагнення реалізувати свій особистісний потенціал й уявлення про професійний успіх. Тому кожному з них важливо усвідомлювати пріоритети власних кар'єрних орієнтацій, щоб знати, де саме його чекає успіх, до чого прагнути в професійному розвитку. Різноманітність орієнтацій майбутнього кваліфікованого робітника в соціальній і професійній взаємодії дає йому змогу отримувати задоволення від своєї роботи, легше долати проблемні ситуації, активніше самореалізуватися. Допомогти йому в цьому – є важливим завданням педагогів, які працюють у системі професійної освіти. З цією метою наукові співробітники лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України працюють над створенням сучасних методик і технологій формування кар'єрних орієнтацій та розвитком кар'єрної і підприємницької компетентності майбутніх фахівців. Проведені дослідження дають обнадійливі результати.

Література

1. Лановий В. Анатомія кризи української економіки / В. Лановий / Економічна правда. 4 вересня 2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/>
2. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный: Свыше 136 000 слов. ст.: Ок. 250 000 семант. единиц: В 2 т./ Т. Ф. Ефремова. Т. 2: П-Я. М. :

Рус. язык, 2000. – 1084 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://enc-dic.com/sociology/Karera-3349.html>

3. Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка : В 3 т./ Ред. Д. Н. Ушаков. – Изд. изм. и испр. Т. 1: А-М. – М. : Вече: Мир кн., 2001 – 703 с.

4. [Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається](#). Міносвіти, Мінпраці України (до 1997 р.), Мінмолодьспорт України; Наказ, Положення від 02.06.1995 № 159/30/1526. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0198-95.

5. Стратегія державної кадрової політики на 2012–2020 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>

6. Falkenberg Steven. Factors in Employee Motivation/ Satisfaction / S. Falkenberg. – Eastern Kentucky University, 1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://people.eku.edu/falkenbergs/motive.htm>.

7. Walentyна Łozowiecka. Teoretyczne i praktyczne zasady kształtowania postaw konkurencyjnej zdolności jednostki / W. Łozowiecka // Edukacja i praca. Konteksty–wyzwania –antynomie. – Bydgoszcz, 2008. – S. 247-256.

8. Кови С. Правила выдающейся карьеры / С. Кови, Дж. Коллосимо : пер. с англ. М. Мацковской. – М. : Манн, Иванов и Фербер ; Эксмо, 2013. – 224 с.

Реферат

Карьерные ориентации субъектов современной профессиональной школы

Валерий Орлов,

*доктор педагогических наук, профессор,
ведущий научный сотрудник лаборатории профессиональной карьеры
Института профессионально-технического образования НАПН Украины*

В статье освещается один из аспектов системной психолого-педагогической проблемы, касающейся формирования карьерных ориентаций будущих специалистов в процессе их подготовки в современной профессиональной школе. Рассматриваются многочисленные варианты позиций и толкований сущности карьеры, характеризуются обусловленные историко-общественными факторами интерпретации социально-экономического значения и важности феномена карьеры в повышении уровня качества профессионального образования, активизации познавательной деятельности, мотивации будущих специалистов к профессиональному самосовершенствованию, а затем – ориентированности учащихся современной профессиональной школы на успех в реализации профессиональной карьеры. Высказывается позиция, что преодоление кризиса на уровне общественного сознания – это чрезвычайно важный и сложный процесс. В связи с этим, ученым и педагогам-практикам необходимо сосредотачивать особое внимание на важности развития предпринимательской и карьерной компетентности, формировании карьерных ориентаций будущих специалистов в области материального производства и духовного обогащения весомых мировоззренчески-ценностных ориентиров рядовых граждан и общества в целом. Доказывается, что социально-экономические факторы современного этапа цивилизационного становления независимого Украинского государства мотивируют граждан к выражению активной творческой позиции, проявлению предпринимательских качеств, то есть максимальному сосредоточиванию усилий на осуществление существенного вклада в социально-экономическое развитие. Сделан вывод, что, с психолого-педагогической точки зрения, лучшей карьерной ориентацией является индивидуальная карьера, осуществляемая на основании самопознания, самосовершенствования и самоуправления. Характеризируются различные направления карьерных ориентаций специалистов. В то же время указывается целесообразность использования восьми основных ориентаций, которые американский психолог Эдгар Шейн (Edgar Schein) назвал «карьерными якорями». Среди карьерных ориентаций, имеющиеся у учащихся современной

профессиональной школы, выделяются следующие: «стабильность», «менеджмент», «интеграция стилей жизни».

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: карьера, карьерные ориентации, профессиональное образование, материальные и духовные ценности.

Abstract

Career orientations for subjects of a modern professional school

Valery Orlov,

*Doctor, Professor, Professional life by the laboratory of professional career of
Institute of trade education of NAPS of Ukraine*

In the paper, one of the aspects of the systemic psycho-pedagogical problem on forming career orientations of future specialists during training in a modern professional school has been clarified. Various views on the interpretation of career have been considered, interpretations of socioeconomic significance and importance of career caused by historical and social factors as for enhancing the level of professional education quality, activation of cognitive activity, motivation of future specialists toward professional self-development and, therefore, orientation of professional schools' subjects toward successful realization of professional career have been characterized. It has been stated that overcoming the crisis at the level of social consciousness is a much more complicated and important process than modernization of industrial production. In this regard, scholars and educators should focus on developing entrepreneurial and career competencies, forming career orientations of future specialists within material production and spiritual enrichment of significant worldview and value guidelines of average citizens and society in general. It has been indicated that socioeconomic factors at the modern stage of civilizational forming of independent Ukraine urge citizens to express an active creative position, entrepreneurial qualities, namely, at most focus on enhancing socioeconomic progress. It has been concluded that, from the psycho-pedagogical point of view, career is more efficient when it is based on self-cognition, self-development and self-management. Different directions of specialists' career orientations have been characterized. At the same time, it has been pointed out about the expediency of using the main eight orientations called "career anchors" by an American psychologist Edgar Schein. Among career orientations of the subjects of professional schools there are such as stability, management, integration of lifestyles.

KEY WORDS: professional career, quarry advising, system of the quarry advising for student establishments of trade education, quarry competence.

References

1. Lanovyy V. Anatomiya kryzy ukrayins'koyi ekonomiky / V. Lanovyy // Ekonomichna pravda. 4 veresnya 2015 r. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/>.
2. Efremova T. F. Novyj slovar' russkoho yazyka. Tolkovo-slovoobrazovatel'nyj: Svyshe 136 000 slov. st.: Ok. 250 000 semant. edynyts: V 2 t./ T. F. Efremova. T. 2: P-Ya. M. : Rus. yazyk, 2000. – 1084 s. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://enc-dic.com/sociology/Karera-3349.html>
3. Ushakov D. N. Tolkovyj slovar' russkoho yazyka: V 3 t./ Red. D. N. Ushakov. – Yzd. yzm. y yspr. T. 1: A-M. – M. : Veche: Myr kn., 2001 – 703 s.
4. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro profesiynu oriyentatsiyu molodi, yaka navchayet'sya Minosvity, Minpratsi Ukrayiny (do1997 r.), Minmolod'sport Ukrayiny; Nakaz, Polozhennya vid 02.06.1995 № 159/30/1526. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/go/z0198-95

5. Ctratehiya derzhavnoyi kadrovoyi polityky na 2012–2020 roky/ – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>
6. Falkenberg Steven. Factors in Employee Motivation/ Satisfaction. – S. Falkenberg // Eastern Kentucky University, 1997. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://people.eku.edu/falkenbergs/motive.htm>.
7. Walentyna Łozowiecka. Teoretyczne i praktyczne zasady kształtowania postaw konkurencyjnej zdolności jednostki / W.Łozowiecka // Edukacja i praca. Konteksty–wyzwania –antynomie. – Bydgoszcz, 2008. – S. 247-256.
8. Кову S. Pravyla vydayushcheysya kar'ery / S. Кову, Dzh. Kollossymo : per. s anhl. M. Matskovskoy. – M. : Mann, Yvanov y Ferber ; Eksmo, 2013. – 224 s